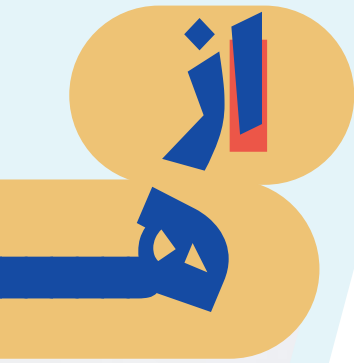
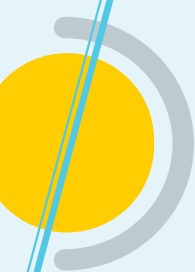
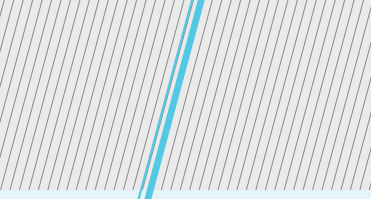

گفت و گو با حجت الاسلام والمسلمین سید جواد بهشتی، کارشناس برجسته ستاد اقامه نماز

شهلا فهیمی

بگیریم

حدود

معلمین

حجت

یکی از اهداف مهم تعلیم و تربیت در کشور ما، تربیت دینی و محقق شدن هدف‌های اعتقادی است. در بررسی متن‌های اسلامی، اهتمام خاص اسلام به موضوع نماز و آثار آن روشن است و جایگاه خاص و مهمی را در رابطه با تربیت و شکل‌گیری اعمال و الگوهای رفتاری دارد. خداوند در قرآن مجید می‌فرماید: «نماز را به پای دار که همانا نماز اهلش را از هر کار زشت و ناپسند باز می‌دارد.» مدرسه‌ها در ترویج فرهنگ نماز بین دانش‌آموزان می‌توانند نقش مهمی ایفا کنند. بخش قابل توجهی از زمان دانش‌آموزان در محیط مدرسه و با همراهی معلمان و دیگر همکاران آموزشی آن‌ها سپری می‌شود، مدرسه می‌تواند با استفاده از روش‌های مناسب در ترویج فرهنگ نماز، بین دانش‌آموزان مؤثر باشد. در این خصوص گفت‌وگویی با حجت الاسلام والمسلمین سید جواد بهشتی، پژوهشگر و مفسر قرآن، انجام دادیم. وی اهل کاشان است و تحصیلات حوزوی پایان خارج فقه دارد. وی سابقه فعالیت‌هایی چون مدیر کلی قرآن،

عترت و نماز وزارت آموزش و پرورش، و مشاوری وزیر آموزش و پرورش در همین حوزه را دارد. بهشتی همچنین صاحب تألیفات بسیاری است از جمله: تفسیر آیات خانواده در قرآن کریم، شیوه‌های دعوت به نماز، و تأملی دوباره در ادبیات دینی. وی کارشناس برجسته استاد اقامه نماز و از تدوینگران محتوایی «درس‌هایی از قرآن» حجت الاسلام محسن قرائتی و کارشناس برنامه‌های فرهنگی و دینی، به ویژه در عرصه برنامه‌های قرآنی صدا و سیماست.

چرا نماز در مدرسه‌ها و مراکز آموزشی ما، آن اهمیتی را که شایسته آن است، ندارد.

اسلام دینی است که بشریت را به دانش دعوت می‌کند. دانشی که به رنگ خداست. اول سورة علق با یک فعل امر شروع می‌شود: اقر: بخوان. و پایانش هم با فعل امر واسجد: سجده کن.

اسلام طرفدار چنین دانشی است که به بندگی می‌انجامد. حالاً بیاییم به دانش در دنیای امروز نگاه کنیم. استاد قرائتی بارها به این نکته اشاره کرده است چه رازی در این است که نماز خوانی در دوره ابتدایی بهتر از دوره راهنمایی است و در دوره راهنمایی بهتر از دوره متوسطه است، و در متوسطه بهتر از دانشگاه؟! به واقع چه رازی در این است که هر چه سطح علم بالاتر می‌رود، گرایش به نماز کمتر می‌شود. این معضلی است که ما داریم. پاسخ آیت الله جوادی آملی این است که دانشی که در مشرق زمین از جمله ایران وجود دارد، ار مغان دنیای غرب است. دانشی که مبدأ و معادش را قیچی کرده و آن وسطش را به ما تحویل داده‌اند. می‌گویند این مورچه، این درخت، این ستاره، چه استعدادی دارد؟ در طبیعت چه نقشی دارد، ولی از اینکه چه کسی آن را آفریده است، حرفی نمی‌زند، از اینکه برای چه آفریده شده هم حرفی نمی‌زند. نتیجه‌اش می‌شود اینکه می‌بینیم. بوعلی سینا به قول امروز دیپلمه نماز خوان تحویل می‌گرفت، دکتر نماز شب خوان تحویل می‌داد. برای مثال، در کتاب طب، بحثی درباره ساختمان چشم دارد. بارها در این یک صفحه به خواننده می‌گوید: «انظر الی حکمت ربک». نظام آموزشی ما چنین آموزشی ندارد.

برای حل این مشکل یا معضل چه باید کرد؟ راهکار شما در این خصوص چیست؟

به نظر من، یکی از کارها در این باره آن است که سرگذشت‌ها و تجربه‌های معلمانی را که در این راه تأثیرگذار بودند، در مجله‌هایی مثل رشد بیان کنیم؛ شخصیت‌هایی مثل مرحوم روزبه

که معلم فیزیک بود. من در ستاد اقامه نماز به صدها مدرسه سر زدم. یکی از موفق‌ترین مدرسه‌ها درباره نماز را یک مدرسه دولتی در شمال تهران دیدم. مدیر مدرسه توضیح داد، به دلیل دغدغه‌ای که در این خصوص داشتم، در فصل تابستان نشستم درباره نماز، اهمیت، آثار و ابعاد آن مطالعه کردم. بعد همه معلمان، کارکنان و حتی بابای مدرسه را جمع کردم و گفتم هر کس تمایل دارد، برای اقامه نماز در مدرسه کاری انجام دهد. بدون اینکه الزامی در این خصوص باشد، همه قبول کردند کمک کنند. مثلاً معلم ریاضی گفت، خودم وقت نماز به نمازخانه می‌روم. معلم نقاشی گفت، موضوع نقاشی را نمادهایی که به نماز مربوط می‌شوند تعیین می‌کنم. معلم زیست گفت، من می‌توانم درس زیست شناسی را به گونه‌ای ارائه کنم که به عبودیت بینجامد... من این مدرسه را یکی از موفق‌ترین مدرسه‌ها می‌دانم. همه ما بندگان خدا هستیم. باید علم را به نوعی به دانش آموزان بیاموزیم که به بندگی ختم شود. در این راه باید از همه معلمان زبده استفاده کنیم. این گونه نباشد که تاملی گوییم نماز، یاد معلم قرآن و دینی و در نهایت ادبیات بیفتیم. گاهی تأثیر بعضی از معلمان، به خصوص معلم ورزش یا معلم ریاضی، خیلی بیشتر است. سال‌ها قبل پژوهشی را مطالعه می‌کردم درباره محبوب‌ترین معلمان. برایم جالب بود که معلم‌های هنر، ورزش و ریاضی بین بچه‌ها محبوبیت بیشتری داشتند. وزیران آموزش و پرورش و مدیران کل بارها با مراجع عظام دیدار داشتند که دوبارش را من حضور داشتم. در هر دو هر بار، آیت الله مکارم شیرازی گفتند، من هر چه دارم، از دبیر فیزیکم دارم. زمانی که در امر نماز مشاور وزیر بودم، مدیرکل تربیت بدنی از من دعوت کرد در جمع ۷۰۰ معلم ورزش سخنرانی کنم. من در آن جمع از آن معلمان خواستم اگر تجربه‌ای در دعوت بچه‌ها به نماز دارند، بنویسند. از آن تعداد حدود ۲۰۰ نفر نوشتند و نوشته‌هایشان در نشریه «ارزش و ورزش» منتشر شد. من متوجه شدم در معلم‌های ورزش چه ظرفیتی وجود دارد.

گام دوم آموزش است. اداره کل خراسان رضوی برای دبیران زیست جشنواره‌ای برگزار کرد با عنوان «نقش دبیران زیست در دعوت دانش آموزان به نماز». برخلاف انتظارم، این دبیران تجربه‌های بسیار زیبایی را بیان کردند. من

همه ما بندگان خدا هستیم. باید علم را به نوعی به دانش آموزان بیاموزیم که به بندگی ختم شود. در این راه باید از همه معلمان زبده استفاده کنیم

می‌زند، به صفحه‌ای می‌رسد که بسیار خوش حال و متعجب می‌شود. می‌گوید در این صفحه نوشته است، تو به یک میلیون نفر قرآن یاد دادی، در حالی که من به ۱۰ نفر بیشتر قرآن نیاموختم. فرشته می‌گوید نَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَرَهُمْ (آنچه را از پیش فرستاده‌اند، با آثار اعمالشان درج می‌کنیم: یاسین/۳۶). این برکت کار معلم است. در عالم بالاتر از کار معلمی پاداشی نیست. اگر معلم کارش را درست انجام دهد، پیامدهایی که به دنبالش است، تادنیادنیاست، هر چند نفر تحت تأثیر قرار بگیرند، ثوابش به او خواهد رسید. و البته برعکس هم صدق می‌کند. معلم با افکار، گفتار و رفتار می‌تواند راهبری یا بندگان خدا را گمراه کند.

■ در حال حاضر درباره میزان علاقه دانش آموزان به نماز ارزیابی وجود دارد؟

به خاطر دارم، ۲۰ سال پیش، به دلیل دغدغه‌ای که در این زمینه داشتم، رفته دفتر زنده یاد مهندس جعفر علاقه‌مندان، رئیس وقت سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، و در این خصوص با ایشان صحبت کردم. ایشان گفتند این صحبت‌ها را من قبول ندارم. بروید با پژوهش و تحقیق بیایید. ما حدود ۱۰ سال دنبال پژوهش رفتیم و از وزارت ارشاد، دانشگاه، خود آموزش و پرورش، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی هم کمک گرفتیم. خوشبختانه در آن دوره بیش از ۱۰۰ پژوهش در این زمینه انجام گرفت و دلایل بی‌رغبتی برخی دانش آموزان به نماز بررسی و گردآوری شد. اما سال‌هاست پژوهش‌هایی در آن سطح و تعداد انجام نشده‌اند. با وجود فناوری‌های جدیدی مثل هوش مصنوعی، مادر آموزش نیازمند روش‌های جدید و نو هستیم.

■ در این زمینه به خانواده‌ها چه توصیه‌ای دارید؟

در قرآن در موضوع خانواده، از میان ده‌ها موضوع، خداوند دو مورد را در دستور کار قرار داده است: نماز و حجاب. درباره نماز به پیامبر گفته است: وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا: کسان خود را به نماز فرمان ده و خود بر آن شکیبا باش (طه/۱۳۲). درباره حجاب هم داریم: يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ: ای پیامبر! به همسران و دختران و زنان مؤمنان بگو جلباب‌ها (روسری‌های بلند) خود را بر خویش فرو افکنند (احزاب/۵۹).

بین این دو موضوع و بقیه چه تفاوتی وجود دارد؟ حجاب و نماز هر دو به پاکی می‌انجامند. پاکی مقدمه‌ای است برای آموزش جهت‌دار. لذا ما هر چه درباره حجاب بگوییم، کم است. ❁

کتابی دارم راجع به «شیوه‌های دعوت به نماز با نگاهی به ریشه‌های فطری». در آن اشاره کرده‌ام، اولین روش در این زمینه، روش پیشنهادی خداست. خداوند به حضرت موسی بن عمران (ع) فرمود: «ای موسی، مردم را عاشق من کن. حضرت موسی (ع) گفت: راهش را به من یاد بده. جبرئیل گفت، خدایت می‌فرماید نعمت‌هایم را برای بندگانم بشمار. عاشق من می‌شوند. شمارش نعمت یک اصل است. اما این را معلم ابتدایی به یک زبان و معلم متوسطه به زبان دیگری باید بیان کند. زمانی خبرنگاری از من پرسید، در طول عمرتان به حال کسی غبطه خورده‌ای؟ گفتم بله. به حال معلم ابتدایی دخرتم. ایشان برای آموزش حروف‌ها و کلمه‌ها از جمله‌هایی زیبا، متناسب با سن و سواد دانش آموزان کلاس اول ابتدایی، انتخاب می‌کرد. همه جمله‌هایش رنگ خدایی داشت. یکی از کتاب‌هایی که من برای نماز به معلم‌ها و به خانواده‌ها معرفی می‌کنم، کتاب دکتر غلامعلی افروز با عنوان «روش‌های پرورش احساس مذهبی نماز در کودکان و نوجوانان» است. در غرب برای پرورش احساسات و به بیان مافطرت، مثل احساس سپاسگزاری، احساس مهرورزی، احساس پناه جویی و احساس نیاز خواهی از روش‌هایی مثل برگزاری کارگاه بهره می‌گیرند. ما در این زمینه کمتر کار کرده‌ایم. در حوزه‌های گوناگون مثل ریاضی، هر ساله جشنواره روش تدریس برگزار می‌شود. چرا جشنواره روش‌های دینی نداشته باشیم. روش‌های آموزشی نو و به‌روز را بیاموزیم و آموزش دهیم.

■ این جشنواره را چه نهاد و سازمانی باید برگزار کند؟ ستاد اقامه نماز در خصوص آموزش روش‌های نو چه کارهایی انجام داده است؟

ستاد اقامه نماز به لحاظ تشکیلاتی هم با نهاد رهبری و هم با دولت ارتباط دارد. رئیس جمهور در این ستاد نماینده‌ای دارد. در حال حاضر آقای محمد حسین رضایی نماینده رئیس جمهور در شورای اقامه نماز کشور است. این ستاد سالانه تفاهم‌نامه‌هایی را با همه وزارتخانه‌ها امضا می‌کند که شامل آموزش و پرورش هم می‌شود. حوزه‌های گوناگون در آموزش و پرورش سالانه و بر اساس ظرفیت‌هایشان برنامه‌ای را تدوین و آن را به ستاد اعلام می‌کنند. وظیفه ستاد اقامه نماز هم تسهیل این برنامه‌ها و پشتیبانی از آن‌هاست. از جمله این اقدامات اعزام مدرس به مدرسه‌ها با هزینه ستاد است. ما یک مرکز تخصصی نماز با بیش از ۱۰۰ مدرس در قم داریم. همچنین ستاد انتشاراتی تخصصی دارد که در این ۳۰ سال بیش از هزار کتاب در موضوع نماز، از پیش دبستانی تا دانشگاه، منتشر کرده است. همچنین، از ناشران دیگری که در این زمینه کتاب منتشر می‌کنند حمایت می‌کند.

■ در این میان، معلمان در علاقه‌مند کردن دانش آموزان

نقش مؤثری ایفا می‌کنند. در مورد پاداش الهی معلمان قرآن و هر کسی که به آموزش نماز و قرآن مشغول است، اشاره‌هایی بفرمایید.

حدیثی از امام باقر (ع) است با این مضمون که در روز قیامت، به هر کسی یک کتاب شامل مستندات عمرش می‌دهند. این کتاب به تعداد روزهای عمر و هر روز شامل ساعت‌های زندگی آن فرد است. این دلهره‌آور است. آن فرد همچنان که کارنامه عملش را ورق

اگر معلم کارش را درست انجام دهد، پیامدهایی که به دنبالش است، تادنیاست، هر چند نفری که تحت تأثیر قرار بگیرند، ثوابش به او خواهد رسید